

INVESTITSIYA LOYIHALARINI BAHOLASHDA NET PRESENT VALUE (NPV) USULIDAN FOYDALANISH: AMALIY CASE STUDY ASOSIDA TAHLIL

Mamatkulova X.N

ISFT Universiteti o'qituvchisi

mamatkulovaxurshida078@gmail.com

Oqilov U.N

ISFT Universiteti talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada investitsiya loyihalarini baholashning zamonaviy usullaridan biri bo'lgan Net Present Value (NPV) ko'rsatkichi o'rganilgan. NPV usulining nazariy asoslari, afzalliklari va amaliy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, muzqaymoq ishlab chiqarish loyihasi misolida investitsiya samaradorligi tahlil qilinib, loyiha bo'yicha moliyaviy qaror qabul qilish jarayoni ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari NPV usulining investitsion loyihalarni tanlashda muhim vosita ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: investitsiya, NPV, pul oqimi, diskontlash, investitsion loyiha, moliyaviy tahlil, samaradorlik.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida investitsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Korxonalar yangi mahsulot ishlab chiqarish, xizmatlar ko'lamini kengaytirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish maqsadida turli investitsion loyihalarni amalga oshiradilar. Bunday loyihalarni moliyalashtirishdan oldin ularning iqtisodiy samaradorligini aniqlash zarur.

Investitsion loyihalarni baholashda Payback Period, Internal Rate of Return (IRR), Profitability Index (PI) va Net Present Value (NPV) kabi usullar keng qo'llaniladi. Ularning orasida NPV usuli eng ishonchli va ilmiy asoslangan usullardan biri sifatida e'tirof etiladi. Mazkur maqolaning maqsadi NPV usulining nazariy asoslarini o'rganish va amaliy loyiha misolida uning samaradorligini tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Investitsion loyihalarni baholash bo'yicha ko'plab iqtisodchi olimlar ilmiy izlanishlar olib borganlar. Brigham va Ehrhardt investitsion qarorlar qabul qilishda pulning vaqt qiymatini hisobga olish zarurligini ta'kidlaydilar. Ross, Westerfield va Jordan esa NPV ko'rsatkichini investitsion loyihalarni tanlashdagi eng muhim mezon sifatida ko'rsatadilar.

NPV usuli kelajakdagi pul oqimlarini ma'lum diskont stavkasi yordamida joriy qiymatga keltirishga asoslanadi. Agar NPV musbat bo'lsa, loyiha investor uchun qo'shimcha qiymat yaratadi va qabul qilinishi mumkin. Aksincha, NPV manfiy bo'lsa, loyiha rad etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda investitsion loyihalarni baholashning NPV usulidan foydalanildi. NPV quyidagi formula orqali hisoblanadi:

$$NPV = \sum CFT/(1+r)^t - I0$$

bu yerda:

- CFT – t-yildagi pul oqimi;
- r – diskont stavkasi;
- I0 – boshlang'ich investitsiya xarajati.

Tadqiqotda amaliy case study sifatida muzqaymoq ishlab chiqarish loyihasi tanlandi.

Amaliy tahlil

Korxonada yangi muzqaymoq ishlab chiqarish liniyasiga 5 million dollar investitsiya kiritishni rejalashtirmoqda. Loyiha muddati 3 yil.

Boshlang'ich ma'lumotlar

Yil Savdo hajmi Narx (\$) Xarajat (\$)

1	100 000	20	12
2	120 000	21	13
3	130 000	22	14

Doimiy xarajatlar mos ravishda 200 000, 220 000 va 240 000 dollarni tashkil qiladi. Soliq stavkasi 20%, diskont stavkasi esa 10%.

1-yil hisobi

Tushum:

$$100\,000 \times 20 = 2\,000\,000 \text{ dollar}$$

O'zgaruvchan xarajat:

$$100\,000 \times 12 = 1\,200\,000 \text{ dollar}$$

Jami xarajat:

$$1\,200\,000 + 200\,000 = 1\,400\,000 \text{ dollar}$$

Foyda:

$$2\,000\,000 - 1\,400\,000 = 600\,000 \text{ dollar}$$

Soliq:

$$600\,000 \times 20\% = 120\,000 \text{ dollar}$$

Sof pul oqimi:

$$600\,000 - 120\,000 = 480\,000 \text{ dollar}$$

Shu tartibda keyingi yillar uchun ham hisob-kitoblar amalga oshiriladi.

Diskontlangan pul oqimlari

Yil Sof pul oqimi (\$) Diskont koeffitsienti Joriy qiymat (\$)

1	480 000	0.909	436 320
2	632 000	0.826	522 032
3	790 400	0.751	593 390

Jami joriy qiymat:

1 551 742 dollar

NPV:

1 551 742 – 5 000 000

NPV = –3 448 258 dollar

Natijalar va muhokama

Hisob-kitoblar natijasida loyiha NPV ko‘rsatkichi manfiy ekanligi aniqlandi. Bu loyiha kutilayotgan daromadlar hisobiga boshlang‘ich investitsiya xarajatlarini qoplay olmasligini ko‘rsatadi. Shuning uchun loyiha joriy sharoitlarda investor uchun iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq emas.

Tahlil natijalari investitsion qaror qabul qilishda pulning vaqt qiymatini hisobga olish muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi. NPV usuli loyihaning real iqtisodiy samaradorligini aniqlash imkonini beradi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, NPV usuli investitsion loyihalarni baholashning eng samarali vositalaridan biridir. Mazkur usul investorlarga kelajakdagi pul oqimlarining joriy qiymatini aniqlash va investitsiya bo‘yicha asoslangan qaror qabul qilish imkonini beradi.

Amaliy case study natijasida tanlangan loyiha bo‘yicha NPV manfiy qiymatga ega bo‘ldi va loyiha iqtisodiy jihatdan samarasiz deb baholandi. Kelgusida investitsion loyihalarni baholashda IRR, PI va Payback Period kabi ko‘rsatkichlar bilan birgalikda NPV usulidan foydalanish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Brigham, E. F., & Ehrhardt, M. C. (2022). *Financial Management: Theory and Practice*. 17th Edition. Cengage Learning.
2. Ross, S. A., Westerfield, R. W., & Jordan, B. D. (2021). *Fundamentals of Corporate Finance*. 13th Edition. McGraw-Hill Education.
3. Brealey, R. A., Myers, S. C., & Allen, F. (2020). *Principles of Corporate Finance*. 13th Edition. McGraw-Hill.
4. Damodaran, A. (2021). *Applied Corporate Finance*. 5th Edition. Wiley.

5. Berk, J., & DeMarzo, P. (2023). *Corporate Finance*. 6th Edition. Pearson Education.
6. Atrill, P. (2022). *Financial Management for Decision Makers*. 10th Edition. Pearson.
7. Arnold, G. (2020). *Corporate Financial Management*. 6th Edition. Pearson Education.
8. Pandey, I. M. (2021). *Financial Management*. 12th Edition. Vikas Publishing House.
9. Graham, J. R., Smart, S. B., & Megginson, W. L. (2020). *Corporate Finance: Linking Theory to What Companies Do*. Cengage Learning.
10. Higgins, R. C. (2021). *Analysis for Financial Management*. 13th Edition. McGraw-Hill.
11. Fabozzi, F. J., Drake, P. P., & Polimeni, R. S. (2020). *The Basics of Finance: An Introduction to Financial Markets, Business Finance and Portfolio Management*. Wiley.
12. Gitman, L. J., & Zutter, C. J. (2022). *Principles of Managerial Finance*. 16th Edition. Pearson.
13. Pike, R., & Neale, B. (2019). *Corporate Finance and Investment: Decisions and Strategies*. Pearson Education.
14. Helfert, E. A. (2020). *Techniques of Financial Analysis*. McGraw-Hill.
15. Koller, T., Goedhart, M., & Wessels, D. (2020). *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*. Wiley.
16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining investitsiya faoliyatini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
17. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlari.
18. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi statistik byulletenlari.
19. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hisobotlari.
20. Sharpe, W. F., Alexander, G. J., & Bailey, J. V. (2019). *Investments*. Pearson Education.